

Velferðarnefnd Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 26. október 2023

Meðfylgjandi er umsögn Rauða krossins á Íslandi um tillögu til þingsályktunar varðandi leyfisskyldu og eftirlit með áfangaheimilum, 154. löggjafarþing 2023-2024. Þingskjal 10 – 10. mál.

Virðingarfyllst,
f.h. Rauða krossins á Íslandi

Kristín S. Hjálmtýsdóttir,
framkvæmdastjóri

UMSÖGN RAUÐA KROSSINS Á ÍSLANDI

um

tillögu til þingsályktunar um leyfisskyldu og eftirlit með áfangaheimilum

154. löggjafarþing 2023-2024

Þingskjal 10 – 10. mál

Rauði krossinn á Íslandi fagnar því að á ný sé lögð fram þingsályktunartillaga þess efnis að Alþingi álykti að fela félags- og vinnumarkaðsráðherra að undirbúa lagasetningu um leyfisskyldu og eftirlit með rekstri áfangaheimila, skilgreiningu þeirra og hlutverk. Félagið sendi inn stutta umsögn um tillöguna þegar hún var lögð fram á 153. löggjafarþingi (549. mál) og ítrekar stuðning sinn við málið og vísar til þeirrar umsagnar um nánari rökstuðning.

Rauði krossinn vill koma því á framfæri að fulltrúar félagsins eru tilbúnir að hitta velferðarnefnd til þess að ræða framangreindar athugasemdir og svara spurningum sé þess óskað.

Frá: Róttinni, Kristín I. Pálsdóttir, talskona

Til: Velferðarnefnd Alþingis

Dags. 26. október 2023

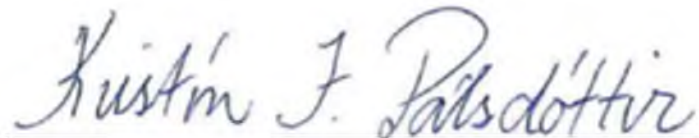
Skrifstofa Alþingis - nefndasvið
101 Reykjavík

Efni: tillaga til þingsályktunar um leyfisskyldu og eftirlit með áfangaheimilum 10. mál

Reykjavík, 26. október 2023

Meðfylgjandi er umsögn Róttarinnar um þingsályktun um leyfisskyldu og eftirlit með áfangaheimilum.

Virðingarfyllst,
f.h. Róttarinnar

Kristín I. Pálsdóttir
talskona Róttarinnar

Almennt

Róttín þakkar fyrir tækifærið sem hér gefst til umsagnar á frumvarpi um þingsályktunartillöguna og lýsir fullum stuðningi við hana.

[Róttín hefur m.a. þau markmið](#) að vera málsvári kvenna sem eiga sögu um áföll og/eða vímuefnavanda og að beita sér fyrir aukinni velferð og lífsgæðum þeirra og ásamt faglegri stefnumótun um skaðaminnkun, mannréttindi, samkenndarmiðaða nálgun og áfalla- og kynjamiðaða þjónustu. Þá rekur Róttín Konukot neyðarskýli fyrir heimilislausar konur samkvæmt þjónustusamningi við Reykjavíkurborg.

Róttín hefur frá stofnun beitt sér fyrir hagsmunum kvenna með sögu um skaðlega vímuefnanotkun, fyrir öflun þekkingar, upplýsinga og úrvinnslu fyrirbyggjandi gagna um málefni kvenna með vímuefnavanda m.a. með rannsókn á reynslu á kvenna af vímuefnaferð. Þá er félagið [þátttakandi í Evrópuverkefnum](#) sem stuðla að aukinni þekkingu og bættri stefnumótun í málaflokknum og þjálfar starfsfólk sem vinnur með konum sem orðið hafa fyrir heimilisofbeldi og glíma við vímuefnavanda.

Umsögn um þingsályktunartillöguna

Róttín fagnar mjög framlagðri þingsályktunartillögu enda hefur félagið marghvatt til þess að gæðaviðmið og gæðarammi í þjónustu við fólk með vímuefnavanda og jaðarsett fólk sé til staðar til að tryggja öryggi fólks í viðkvæmri stöðu.

Félagið horfir sérstaklega til kvenna í skaðlegri vímuefnaneyslu sem eru sérstaklega útsettar fyrir yfirráðum og ofbeldi. Nauðsynlegt er að horfa til kynjaðra þátta til þess að tryggja öryggi þeirra.

Mikilvægt er að sjónarmið kvenna séu miðlæg í stefnumótun er varðar fólk með vímuefnavanda. Sameinuðu þjóðirnar benda á að tryggja verði að réttindi kvenna í stefnumótun og að „fíknistefna sé ekki áhrifarík nema með því að takast á við rætur kerfisbundins óréttlætis og mismuni og undirskipi konur í samfélaginu, þar með talið innan fjölskyldunnar, og leiði oft til ofbeldis, jaðarsetningar og drottunar. Jaðarsetning kvenna, fátækt, kynbundið ofbeldi, skortur á atvinnutækifærum og skortur á félagslegri vernd ríkisins, ásamt því að þurfa að halda fjölskyldunni uppi, getur ýtt konum út í fíknitengd afbrot.“¹

Í nýlegri ályktun Róttarinnar um skaðaminnkun og afgangspavæðingu er fjallað um innrætingu í þjónustu við fólk með vímuefnavanda en hugmyndafræðileg innræting „fellur ekki að aðferðum annarsstaðar í heilbrigðis- eða velferðarkerfi og hún ætti ekki að vera hluti af þeirri þjónustu sem greidd er af hinu opinbera“ Þá segir einnig:

.. ennþá þekkist að í þjónustu félagasamtaka sé gerð krafa um að mæta á trúarlegar eða aðrar samkomur sem fela í sér hugmyndafræðilega undirgefni. Slíkar kröfur samrýmast ekki 18. gr. Mannréttindafirlýsingar Sp um að allir skuli „fjálsir hugsana sinna, samvisku og trúar“ [6]. Ættu stjórnvöld að innleiða í stefnumótun að komið sé í veg fyrir að slík þjónusta sé keypt af hinu

¹ UN Working Group on the issue of discrimination against women in law and in practice. Sjá: <https://www.ohchr.org/en/news/2019/03/womens-rights-must-be-central-drug-policies-say-un-experts-commission-narcotics-drugs>. Lausleg þýðing.

opinbera. Mannréttindi eiga alltaf að vera þungamiðjan í þjónustu við fólk í viðkvæmri stöðu.²

Lokaorð

Fulltrúar Róttarinnar eru tilbúnar að funda með velferðarnefnd Alþingis til frekari viðræðna um málefni tillögunnar og gera grein fyrir sjónarmiðum félagsins, sé þess óskað.

Þá bendum við á að sl. Vor kom út bókin *Implementing a Gender Approach in Drug Policies. Prevention, Treatment and Criminal Justice. A handbook for practitioners and decision makers* á vegum Pompidou-hóps Evrópuráðsins og er hún öllum aðgengileg á netinu: <https://rm.coe.int/2022-ppg-implementing-a-gender-approach-in-drug-policies-a-pg-handbook/1680a66835>. Talskona Róttarinnar er einn af höfundum bókarinnar.

² Róttín. 2023. Ályktun um skaðaminnkun og afglæpavæðingu. Sjá: <https://www.rotin.is/alyktun-um-skadaminnkun-og-afglapavaedingu/>.

Velferðarnefnd Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 26. október 2023

Efni: Umsögn Samhjálpar, um tillögu til þingsályktunar um leyfisskyldu og eftirlit með áfangaheimilum. 154. löggjafarþing 2023-2024. Þingskjal 10 - 10. mál.

Samhjálp fagnar þeirri ályktun Alþingis að fela félags- og vinnumarkaðsráðherra að undirbúa lagasetningu um leyfisskyldu og eftirlit með rekstri áfangaheimila, skilgreiningu þeirra og hlutverk.

Tekið er undir það sem fram í greinargerð þeirri sem er tillögunni til stuðnings, að mikilvægt sé að starfsemi áfangaheimila hafi skýr markmið, hvert sem úrræðið er, og að til staðar séu fagleg, gagnreynd vinnubrögð og verkferlar sem stuðli að endurhæfingu. Það skal þó tekið fram að áfangaheimili eru ekki skilgreind sem endurhæfingarúrræði eins og sakir standa, ef frá er skilin orðskýring í lögum um húsnæðisbætur nr. 75/2016, eins og bent er á í téðri greinargerð.

Samhjálp leggur áherslu á mikilvægi þess að starfsemi áfangaheimila verði skilgreind sem endurhæfing og kröfur um þjónustu áfangaheimila verði miðaðar við þá skilgreiningu. Bent er á að sú starfsemi sem fram fer á áfangaheimilum Samhjálpar, getur sannarlega talist endurhæfing í kjölfar langvarandi glímu við fíknisjúkdóma og tekur undir það sem fram kemur í greinargerð, að mikilvægt er að starfsemi áfangaheimila hafi skýr markmið og að til staðar séu fagleg, gagnreynd vinnubrögð og verkferlar sem stuðla að endurhæfingu. Það skal jafnframt tekið fram að slík markmið eru þegar til staðar á starfandi áfangaheimilum, þar sem faglegt starf er unnið af alúð. Áhrifanna gætir í lífum vaxandi hóps einstaklinga sem náð hafa langvarandi bata frá fíknisjúkdómum í kjölfar þess að hafa notið þjónustu áfangaheimila.

Þó er bent á að böggull fylgir skammrifi þar sem starfsemi áfangaheimila eru almennt skorður settar því fjármagn er af skörum skammti til úrræðanna og óljóst hver ber fjárhagslega ábyrgð á rekstri þeirra. Þar kemur hvoru tveggja til, eins og bent er á í greinargerðinni, skörun á ábyrgð sveitarfélaga og ríkis þegar kemur að húsnæðisúrræðum. Þó má færa rök fyrir því að starfsemi áfangaheimila sé, að minnsta kosti í mörgum tilfellum, miklu meira en húsnæðisúrræði. Því er mikilvægt að starfsemin sé bæði vel skilgreind og fjármagn til reiðu til að þjónustan geti uppfyllt þau faglegu skilyrði sem fram skulu sett í fyrirhuguðu lagafrumvarpi.

Samhjálp bendir góðfúslega á að tekið verði til greina það sem vel er gert og byggt á þeirri reynslu sem þeir aðilar sem rekið hafa áfangaheimili til margra ára og jafnvel áratuga, búa að. Það eru fjölmörg dæmi þess að rekstur áfanga- og stuðningsheimila hafi gengið vel og geti verið til eftirbreytni fyrir aðra. Við nefnum dæmi um áfanga- og stuðningsheimili Samhjálp, sem rekin eru í nánú samstarfi við sveitarfélög á höfuðborgarsvæðinu. Það er okkur bæði ljúft og skylt að miðla af þessarri reynslu en jafnframt að líta í eigin barm og læra af reynslu annarra. Samhjálp fagnar því fyrirhugaðri þarfagreiningu sem tekur tillit til þarfa mismunandi hópa en hvetur jafnframt til samtals og samráðs um málefni áfangaheimila.

Virðingarfyllst, fyrir hönd Samhjálp,

Edda Jónsdóttir framkvæmdastjóri, M.A. í mannréttindafræðum og ábyrgri stjórnun

Reykjavíkurborg

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 25. október 2023
VEL23050017

Efni: Umsögn Reykjavíkurborgar um tillögu til þingsályktunar um leyfisskyldu og eftirlit með áfangaheimilum. 154. löggjafarþing 2023-2024. Þingskjal 10 – 10. mál.

Vísað er til beiðni nefndasviðs Alþingis um umsögn vegna tillögu til þingsályktunar um leyfisskyldu og eftirlit með áfangaheimilum, er send var Reykjavíkurborg til umsagnar þann 12. október 2023.

Af hálfu Reykjavíkurborgar var send umsögn um fyrri tillögu til þingsályktunar um málið sem lögð var fram á 153. löggjafarþingi (þingskjal 703-546. mál).

Það er mat Reykjavíkurborgar að afar brýnt sé að tryggja eftirlit með rekstri og umsjón áfangaheimila ásamt því að leyfisskylda verði gerð að skilyrði fyrir rekstri slíkra úrræða. Því telur Reykjavíkurborg framkomna tillögu til þingsályktunar mjög jákvæða.

Ljóst er að lagarammi í tengslum við áfangaheimili er mjög takmarkaður og skýra skilgreiningu á úrræðinu er hvergi að finna í lögum. Þeir einstaklingar sem dveljast á áfangaheimilum eru oftast einstaklingar í viðkvæmri stöðu og því er mjög brýnt að gerðar séu ríkar kröfur til þeirra sem sinna þjónustu við þá. Einnig er mjög brýnt að lög og/eða reglugerð kveði á um hvaða lágmarkskröfur eigi að gera til starfsemi áfangaheimila, bæði rekstrarlega og einnig varðandi innihald þjónustunnar og þess stuðnings sem þar er veittur.

Óformleg skilgreining á þeim áfangaheimilum sem rekin eru á vegum Reykjavíkurborgar er á þennan veg:

Áfangaheimili er tímabundið leiguhúsnæði sem ætlað er einstaklingum sem lokið hafa vímuefnaðferð, neyta ekki vímuefna, eru í virkri endurhæfingu og þurfa stuðning við að aðlagast samfélaginu á nýjan leik. Notendur þurfa að hafa færni og getu til að fylgja húsreglum og búa í nánú samneyti við aðra íbúa.

Reykjavíkurborg telur einnig rétt að eftirlit, umsókn og leyfisskylda nái almennt til allra aðila sem veita þjónustu eða stuðning til einstaklinga sem teljast í viðkvæmri stöðu. Slíkt myndi þá ná til aðila sem ekki teljast leyfisskyldir samkvæmt öðrum lögum, t.d. lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 eða lögum um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir nr. 38/2018. Nauðsynlegt væri þá að skilgreina hvaða hópar það eru sem falla undir það að teljast vera í viðkvæmri stöðu og hvaða lágmarkskröfur eigi að gera til þeirra aðila sem veita slíkum hópum stuðning eða þjónustu.

Ef frekari upplýsinga er óskað verða þær góðfúslega veittar.

f.h. Reykjavíkurborgar,

Helga Jóna Benediktsdóttir,
lögfræðingur,
velferðarsviði Reykjavíkurborgar

Velferðarnefnd Alþingis
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

25.10.2023

Umsögn ÖBÍ - réttindasamtaka um tillögu til þingsályktunar um leyfisskyldu og eftirlit með áfangaheimilum, þskj. 10, mál nr. 10.

ÖBÍ réttindasamtök taka undir markmið þingsályktunartillögunar um mikilvægi þess að eyða allri óreiðu sem einkennir málaflokkinn. Skortur á opinberu eftirliti, skýru regluverki og takmarkaðar kröfur gagnvart ábyrgðaraðilum um rekstur áfangaheimili stuðlar að ööryggi íbúa. Mikilvægt er að félags- og vinnumarkaðsráðherra viðhafi víðtækt samráð við undirbúning lagasetningu um leyfisskyldu og eftirlit með rekstri áfangaheimila til að tryggja farsæld og réttindi fólks í viðkvæmri stöðu. ÖBÍ vill koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri.

1.

Í greinagerð með þingsályktunartillögunni kemur fram að hópurinn sem nýtir úrræði áfangaheimila er fjölbreyttur og því þurfa úrræðin að endurspeglar ólíkar þarfir. Jafnframt að brýnt sé að lögin endurspeglar sem best ólíka þjónustubörf einstaklinga sem dvelja á áfangaheimilum. ÖBÍ tekur undir þetta leiðarstef og ítrekar mikilvægi þess að ný lög taki tillit til fjölbreytta stöðu fatlaðs fólks og að það sé haft með í ráðum við gerð nýrra laga og reglugerða.

Fatlað fólk er fjölbreyttur hópur með fjölbreyttan bakgrunn, tengslanet og efnahagslega stöðu. Fötlun er afleiðing skerðinga og hindrana af ýmsum toga sem verða til í samspili fólks með skerðingar og umhverfis og viðhorfa sem hindra fulla og árangursríka samfélagsþátttöku til jafns við aðra. Skerðingar hlutaðeigandi einstaklings eru langvarandi og hindranirnar til þess fallnar að viðkomandi verði mismunað vegna líkamlegrar, geðrænnar eða vitsmunalegrar skerðingar eða skertrar skynjunar.

2.

Mikilvægt er að áfangaheimili séu aðgengileg fötluðu fólki og tryggt að engum sé synjað um þjónustu á þeim forsendum að húsnæðið hentar sumum en ekki öllum. ÖBÍ leggur til að ríkið styðji þau áfangaheimili sem eru óaðgengileg til framkvæmda á nauðsynlegum úrbótum í samræmi við lög nr. 160/2010 um mannvirki. Eitt af markmiðum laganna er að stuðla að tæknilegum framförum og nýjungum í byggingariðnaði, þ.m.t. að tryggja að fólki sé ekki mismunað um aðgengi og almenna notkun mannvirkja á grundvelli fötlunar, skerðinga eða veikinda og það geti með öruggum hætti komist inn og út úr mannvirkjum, jafnvel við óvenjulegar aðstæður, t.d. í eldsvoða.

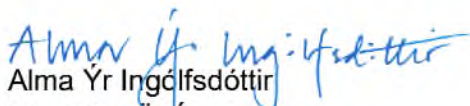
3.

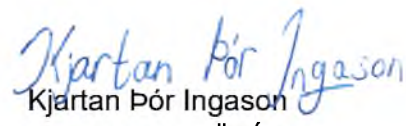
ÖBÍ telur brýnt að ný lög og reglugerðir um áfangaheimili tilgreini skýrt verklag um samfellda þjónustu frá móttöku viðkomandi fram að eftirfylgni eftir útskrift. Tryggja þarf að einstaklingur fái réttan stuðning og þjónustu eftir að dvöl á áfangaheimili lýkur svo ekki komi til bakslags. Þetta á sérstaklega við fatlað fólk með geðrænnar eða vitsmunalegrar skerðingar sem stendur höllum fæti í samfélaginu. Dæmi eru um að einstaklingar falli á milli í kerfinu og fái því ekki þá nauðsynlegu og lögbundnu þjónustu sem þeim ber til að vera virkir þátttakendur í samfélaginu.

ÖBÍ áskilur sér rétt til að koma á framfæri frekari athugasemdum á seinna stigum.

Ekkert um okkur án okkar!

Með vinsemd og virðingu,

Alma Yr Ingólfssdóttir
formaður ÖBÍ

Kjartan Þór Ingason
verkefnastjóri ÖBÍ